Talousvaliokunnalle

17.2.2022

HE 9/2022 KT6 – sulkemiskorvaus ja kustannustuen jatko

1. HE 9/2022 laiksi yritysten määräaikaisen kustannustuen muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain 5 a §:ää (sulkemiskorvaus) ja 5 e §:ää (matkailu- ja ravintola-alan sekä tapahtuma-alan yritysten ja liiketoimintarajoitusten alaisten yritysten kustannustuki). Sulkemiskorvauksella kompensoidaan koronapandemian hallintaan liittyvien sulkemismääräysten ja yleisötilaisuuksien kieltämisen aiheuttamia vahinkoja yritystoiminnalle, kustannustuella kompensoidaan lievempien rajoitusten kielteisiä vaikutuksia rajoituksista kärsiville toimialoille ja yrityksille.

Yksittäisistä sulkemis-, kielto- tai rajoitusmääräyksien kompensaatioista ei säädettäisi tapauskohtaisesti rajoitusmääräysten suuren määrän ja vaihtelevan sisällön vuoksi, vaan kyseessä olisi yleistasoinen lakiin tai viranomaispäätökseen liittyvä toimi, jonka hakija osoittaisi. Valtiokonttori toimisi asiassa valtiontukiviranomaisena.

Lain 5 a § eli pienten yritysten sulkemiskorvaus koskisi alle 50 työntekijän yrityksiä. Tätä suurempia yrityksiä koskevan tuen lainmuutos edellyttää EU:n komission hyväksynnän, ja tätä koskevan 5 c §:n valmistelua jatketaan tämän HE:n jatkoksi. Isoja yrityksiä koskeva muutosehdotus tuodaan eduskuntaan, kun komission kanta on saatu.

Sulkemiskorvauksessa tukikelpoisia olisivat yritykset, joiden tilat on kokonaan tai merkittävältä osiltaan suljettu tai joiden järjestämä yleisötilaisuus on kielletty pandemian hallintaan liittyvän lain säädöksen tai viranomaismääräyksen johdosta. Samoin kieltoon rinnastettaisiin rajoitus, jonka johdosta tilaisuuden järjestäminen muuttuisi ilmeisen mahdottomaksi. Viran-

omaisen antama lievempi rajoitus tai suositus ei olisi tässä lainkohdassa tarkoitettu sulkemistoimi. Korvauksen piiriin eivät myöskään kuuluisi tilaisuudet, joiden osalta koronapassin käyttö olisi sallittu.

Tukikausi (21.12.2021-28.2.2022) ja tuen määrittelyssä käytettävä vertailukausi (1.12.-2021-28.2.2022) määriteltäisiin uudelleen siten, että ne ovat osin päällekkäiset. Tällä varmistetaan todellisten aiheutuneiden kustannusten korvaaminen. Korvauksiin oikeuttavat varsinaiset sulkemispäivät tukikaudelta.

Muista rajoituksista kärsineiden toimialojen ja yritysten korvauksia koskevaa 5 e §:ää muutetaan vastaamaan uusien ja jatkettujen rajoitusten aiheuttamaa kompensaatiotarvetta. Pykälän aikamääreet muutettaisiin uutta tilannetta vastaaviksi, tukikausi olisi 1.12.2021-28.2.2022 vertailukauden ollessa vastaava ajankohta kahden vuoden takaa ajalta ennen pandemiaa. Laki vastaisi muutoin pääosin voimassaolevan lain eli kustannustuen viidennen kierroksen sisältöä. Uusille yrityksille mahdollistetaan tuen hakeminen käyttämällä myöhempää, pandemian ajan vertailukautta. Omavastuuta ja liikevaihdon alenemaa koskeva prosentti laskettaisiin 30 prosentista 25 prosenttiin.

Tukien suuruudet vastaisivat määrältään ja menettelyltään pitkälle nykyisiä säännöksiä. Korvausten yhteenlaskettu yrityskohtainen maksimi olisi 2,3 miljoonaa euroa.

Lain tavoitteena on koronapandemian hallintaan liittyvistä kielto- ja rajoitustoimista kärsineiden yritysten toiminnan jatkuvuuden tukeminen COVID-19 -pandemian aiheuttamassa vaikeassa tilanteessa sekä konkurssiin ajautuvien yritysten määrän vähentäminen järjestämällä yrityksille lisäaikaa toiminnan ja kustannusten sopeuttamiseen. Lain mukaisten tukien hakukaudet alkaisivat maaliskuusta 2022 lukien.

Arvio budjetointitarpeesta on seuraava: pienten yritysten sulkemiskorvaus 130 miljoonaa euroa, kustannustuki 101 miljoonaa euroa. Suurten yritysten sulkemiskorvauksen osalta arvio on 10 miljoonaa euroa kuukaudessa. Koska sulkemiset eivät ole kaikkialla toteutuneet täysimääräisinä eivätkä myöskään koske koko tukikautta, ja tukitarpeissa voi olla päällekkäisyyttä eri tukimuotojen suhteen, toteutuma saattaa jäädä tässä arvioitua pienemmäksi. Kokonaiskustannusarvio tarvittavasta määrärahasta on 200 miljoonaa euroa.

Eräät OKM –hallinnonalan toimijat ja mm. kulttuurilaitokset eivät ole EU-yritystukilainsäädännössä tarkoitettu taloudellista toimintaa ja ovat näiden tukien ulkopuolella siltä osin.

Kaikkiin koronatukiin vaikuttaa EU:n valtiontukipoikkeusten kesto, joka on 30.6.2022 saakka. Mahdolliset jatkotoimet kuten tapahtumatakuun valmistelu ovat riippuvaisia tämän takarajan mahdollisesta jatkamisesta. Selvityksessä on, miten tapahtumatakuu voitaisiin toteuttaa EU:n valtiontukisäännösten puitteissa siten, että se olisi käytettävissä myös kesäheinäkuun vaihteen jälkeen. Tapahtumatakuu vaikuttaa alustavien tietojen mukaan jossain määrin onnistuneelta tukimuodolta, sillä tapahtumatakuun avulla järjestettiin vuonna 2021 lähes tuhat tapahtumaa, mutta tuen kustannukset jäivät vain 14 miljoonaan euroon.

Valiokuntakuulemisessa 17.2.2022 esitettiin kysymys koronatukien kokonaisuudesta ja kansainvälisestä vertailusta. Ohessa eräitä arvioita ja vertailutietoja.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on työstetty alustavaa arviota maksetuista koronatuista. Suorat tuet olisivat tämän arvion mukaan yhteensä 2920 miljoonaa euroa. Kun siihen lisätään vastikkeelliset tuet eli lainat, pienennetyt työnantajamaksut sekä lomautuksen omavastuupäivät, tullaan noin 4.4 miljardiin. Näihin sisältyy miltei miljardi Business Finlandin häiriötilanteen kehittämisavustuksia sekä 938 miljoonaa euroa Valtiokonttorin myöntämää kustannustukea (mukaan lukien sulkemiskorvaukset, kiinteiden kattamattomien kustannusten tuki sekä tapahtumatakuu). Samoin lukuun sisältyy 335 miljoonaa ELY-keskusten myöntämää kehittämisavustusta koronavirusepidemiasta aiheutuneissa markkina- ja tuotantohäiriöissä, 228 miljoona euroa yksinyrittäjien työmarkkinatukea, 94 miljoonaa euroa yksinyrittäjien valtionavustusta sekä mm. 127 miljoonan euron tuki ravintola-alan yrityksille.

Saman arvion mukaan, joka perustuu toimialaluokitukseen, olisi OKM:n tukien, TEM:n kustannustuen ja BF/ELY-tukien kautta tapahtuma- ja kulttuurialoille kanavoitunut yhteensä noin 460 miljoonaa euroa. Kustannustuen ja BF/ELY –tukien osuus em. aloille on noin 170me. Luvut tulevat kuitenkin täsmentymään myöhemmissä koronatukien kohdentumista koskevissa analyyseissä.

Komission vertailun (Euroopan komissio 2021) mukaan Suomi käytti suoria koronatukia vähemmän kuin muut EU-maat. BKT-osuuksilla mitattuna tukien määrä oli kolmanneksi alhaisin, alle 1 % BKT:sta. Vastaavasti Ruotsin tuet olivat noin 1 % BKT:sta. Myös muiden pienten maiden suhteelliset tukimäärät olivat pieniä verrattuna suuriin maihin. Eniten tukia käyttivät Espanja ja Ranska, noin 5-7 % BKT:sta. Toinen tarkastelunäkökulma komission vertailussa on suorien koronatukien suhde BKT:n laskuun. Maavertailussa Suomi sijoittui

samaan joukkoon mm. Hollannin ja Belgian kanssa siinä, että koronatukien kustannukset olivat alle 25 prosenttia BKT:n laskusta. Espanja, Italia ja Ranska jakoivat runsaasti tukia, yli 50 prosenttia BKT:n laskusta. Tässä vertailussa Liettua ja Puola jakoivat eniten tukia, enemmän kuin mitä BKT:n lasku oli.

Suomella oli käytössä kapeampi tukiarsenaali kuin muilla EU-mailla. Muut maat käyttivät enemmän korvaustyyppisiä tukia. Kriisi kohteli maita eri tavoin, maiden toimintaympäristö oli erilainen ja Suomi hoiti kriisiä myös muilla keinoilla kuin yritystuilla (Yritystukien tutkimusjaosto 2021). Koronavirusepidemian aiheuttaman maksuvalmiuskriisin hoidossa muiden toimenpiteiden kuin yritystukien merkitys oli suuressa osassa. Valtion muita toimia olivat mm. konkurssilain väliaikainen muutos ja lomautusjärjestelmän joustot. Yksityinen rahoitussektori osallistui myös kriisin hoitoon muuttamalla voimassa olevien sopimusten rahoitusehtoja joustavammiksi, joissa mukana saattoi olla Finnveran takaus jakamassa riskiä. Lisäksi Suomen Pankki ja Valtion Eläkerahasto käynnistivät yritysten joukkolainojen osto-ohjelmat.

Mikko Huuskonen, teollisuusneuvos, dos.

Elinkeino- ja innovaatio-osasto

Työ- ja elinkeinoministeriö